

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

KAPLICZKA ŚWIĘTEGO JANA NEPOMUCENA W MIEJSCOWOŚCI TŁUCZAŃ

OPRACOWAŁ
dr Mariusz Wrona
dyplomowany konserwator dzieł sztuki

Kraków 2024

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczań

OPIS OBIEKTU

- imię i nazwisko artysty: nieznane
- czas powstania: 1932 r.,
- technika: kapliczka odkuta w kamieniu (wapień pińczowski/piaskowiec), poszczególne elementy łączone zaprawą wapienno piaskową, podstawa betonowa, zadaszenie stalowe malowane, ogrodzenie stalowe kute,
- wymiary:

wymiary zasadnicze

wysokość: 355 cm

szerokość: 94 cm

głębokość: 84 cm

- kształt obiektu: kształt wpisuje się w formę wydłużonego prostopadłościanu,
- adres przechowywania: na rogu ulicy Świętego Floriana i Zagrodniki w miejscowości Tłuczań, właściciel obiektu: własność skarbu państwa, działka nr 121802_2.0013.1155/12 Powiat Wadowicki,
- inskrypcje:

ŚW JAN NEPOMUCEN

HISTORIA OBIEKTU

Kapliczkę wzniesiono w 1932 roku z prywatnej fundacji. Inicjatywa wzniesienia okazałego monumentu wiązała się bezpośrednio z głęboką wiarą lokalnej ludności jak również kultywowaniem ducha patriotyzmu. Na podstawie stanu zachowania wiadomo, że monument poddawano zabiegom remontowym. Działania naprawcze skoncentrowane były przede wszystkim na uzupełnieniu ubytków kamienia tudzież spoin zwięzłą zaprawą cementową oraz wykonaniu obrzutki tynkarskiej/zacierek cementowych na znacznej części powierzchni kamiennej oprawy architektonicznej/detalu rzeźbiarskiego. W wybranych częściach powierzchnię zabytku pokryto, warstwą malarską.

TECHNIKA WYKONANIA

Zasadniczą formę kapliczki odkuto prawdopodobnie w kamieniu (piaskowiec). Pozostały detal wykonano z wapienia pińczowskiego. Poszczególne kamienne elementy spojone za pomocą zaprawy wapienno piaskowej, prawdopodobnie wybrane połączenia wzmocniono stalowymi kotwami. Kamień, z którego wykonano kapliczkę, cechuje bardzo dobra obrabialność i łupliwość. Zasadnicze bloki kamienia były prawdopodobnie paserowane na

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczań

terenie kamieniołomu, jednak szczegółowe formowanie rzeźby przeprowadzono z pewnością w pracowni artysty/zakładu kamieniarskiego. Widoczne charakterystyczne wyżłobienia na powierzchni kamienia dowodzą, że proces kształtowania odbywał się przy użyciu narzędzi metalowych. Powyższe dostrzegalne jest przede wszystkim w partiach, które w mniejszym stopniu były narażone na czynniki atmosferyczne oraz przekształcenia. Należy przypuszczać, że opracowanie powierzchni kamienia przebiegało również przy zastosowaniu gładzików kamieniarskich, w celu uzyskania gładkiej regularnej powierzchni. Obecna faza rozpoznania konserwatorskiego nie wyklucza pierwotnego zastosowania dekoracji malarskiej/pozłotniczej na obszarze detalu rzeźbiarskiego (obecne nawarstwienia wymagają szczegółowej identyfikacji).

Cała konstrukcja kapliczki posadowiona na betonowym fundamentowaniu. Cokołowa część kapliczki otoczona stalowym kutym ogrodzeniem. Zadaszenie na konstrukcji stalowej z blazanym poszyciem.

OPIS FORMALNO STYLISTYCZNY

Kapliczka usytuowana przy skrzyżowaniu ulic św. Floriana i Zagrodniki w centralnej części wsi. Posiada formę symetrycznego, wertykalnego pomnika zwieńczonego pełnoplastycznym przedstawieniem Świętego Jana Nepomucena.

Oprawa architektoniczna o wyraźnie rozbudowanej plastyce utrzymana w duchu form neogotyckich. Zasadnicza część tronowa osadzona na trzystopniowym cokole. Centralnie płaskorzeźbione przedstawienie biblijne osadzone w płytkiej niszy o ostrołukowym zwieńczeniu. Posadowienie otoczone stalowym kutym ogrodzeniem. Przedstawienie figuralne zabezpieczone prostym owalnym stalowym zadaszeniem.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Kapliczka mocno przekształcona. Znaczna powierzchnia kamiennego detalu przesłonięta betonową obrzutką tynkarską (pierwsze stopnie cokołu) oraz warstwą przemalowania (dotyczy zasadniczej centralnej części oprawy architektonicznej). Przemalowanie obecne również w obrębie płaskorzeźbionego przedstawienia. Przemalowania, podobnie jak inne nawarstwienia deformują pierwotną estetykę zabytku (przesłaniają historyczną teksturę i kolorystykę). Szczególnie niebezpieczną powłoką wpływającą na stan techniczny i estetyczny kapliczki jest betonowa zacierka na cokołowej części oprawy architektonicznej (betonowe nawarstwienie ogranicza

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczań

wymianę wilgotnościową kamienia doprowadza do intensyfikacji procesów niszczących m.in. do dezintegracji strukturalnej surowca skalnego).

Elementy stalowe przemalowane. Widoczne odspojenia warstw malarskich oraz ogniska korozji metalu. Blaszane poszycie zadaszona uszkodzone mechanicznie. Wgniecenie prawdopodobnie powstałe w skutek uderzenia spadającego konara drzewa.

Podsumowując uszkodzenia kapliczki zakwalifikować należy do typowych, występujących przy obiektach kamiennych, narażonych w sposób szczególny na oddziaływanie czynników atmosferycznych oraz wtórnych, dokonanych w skutek nieprofesjonalnych renowacji. Obecne nawarstwienia uniemożliwiają szczegółowe określenie stopnia uszkodzeń substancji zabytku, tym samym niezbędne jest wnikliwe rozpoznanie zabytku przed zasadniczym rozpoczęciem prac.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Wnioski i założenia konserwatorskie

Kapliczka, stanowi niewątpliwie cenny i wartościowy zabytek. Posiada wysoki poziom artystyczny, walory historyczne, kompozycyjne oraz technologiczne.

Generalnym założeniem podejmowanych prac jest przeprowadzenie pełnej konserwacji techniczno - estetycznej, w wyniku której zostanie przybliżony oryginalny wygląd kapliczki, równocześnie z szeroko zakrojonymi działaniami naprawczymi skoncentrowanymi przede wszystkim na przywróceniu właściwości technicznych uszkodzonym elementom.

Proponuje się zdemontowanie poszczególnych elementów kapliczki i przetransportowanie ich do pracowni konserwatorskiej. Przeprowadzenie prac w warunkach pracownianych pozwoli na efektywniejszy i bardziej wnikliwy przebieg poszczególnych zabiegów.

Bezpośrednie prace na zabytku należy poprzedzić wnikliwą analizą nawarstwień. Dokonanie rozpoznania w postaci sąd, odkrywek tudzież badań laboratoryjnych, umożliwi precyzyjne ustalenie pierwotnego kształtu estetycznego i technologicznego zabytku. Niezbędnym w pierwszej fazie prac będzie przeprowadzenie dezynfekcji i zatrucia mikroflory poprzez m.in. działanie dwu etapowe środkiem biobójczym.

Wybór metody lub kompozycji metod oczyszczania powierzchni kamienia z zabrudzeń oraz sztucznej patyny, proponuje się dokonać na podstawie wykonanych prób, z zastosowaniem metod: mechanicznych, chemicznych i fizycznych. Przed zasadniczym usunięciem nawarstwień, osłabioną lokalnie strukturę kamienia należy bezwzględnie wzmocnić specjalistycznymi preparatami na bazie estrów kwasu krzemowego. Zabieg impregnacji konsolidacji strukturalnej,

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczań

zostanie ponowiony w pełnym zakresie tuż po usunięciu nawarstwień, oraz zabiegach odsolenia oraz odplamiania kamienia.

W sposób szczególny zostanie potraktowana kwestia uzupełnień ubytków kamienia. Uzupełnienia zostaną przeprowadzone na obszarze ubytków, które znacząco wpływają na czytelności formy, treści jak i techniczną trwałość poszczególnych partii kapliczki. W miejscu ubytków kamienia proponuje się, aby zastosować barwione kity cementowo wapienne przy zastosowaniu fabrycznej mieszanki sztucznego kamienia (piaskowiec) oraz mieszanki indywidualnej przy uzupełnieniu ubytków wapienia pińczowskiego. Uzupełnienia wymagające wzmocnienia zostaną zbrojone przez zastosowanie tzw. pajęczków, klamer z drutu nierdzewnego lub włókien polipropylenowych (zbrojenie rozproszone). W obrębie niewielkich uzupełnień dodatkowo zostaną zastosowane środki poprawiające adhezję i elastyczność kitowań.

Uzupełnienie/rekonstrukcja ewentualnej dekoracji kolorystycznej/pozłotniczej zależna jest od wyników rozpoznania konserwatorskiego.

W ramach dalszej prewencji konserwatorskiej, całą strukturę kapliczki podda się impregnacji hydrofobowej przy zastosowaniu fabrycznego preparatu krzemooorganicznego. Niezbędne korekty kolorystyczne proponuje się wykonać przy użyciu farb na bazie spoiwa krzemooorganicznego lub roztworu żywicy akrylowej (Paraloid B-72) oraz pigmentów wysokiej odporności na promieniowanie UV.

Elementy stalowe należy oczyścić z nawarstwień, efektów korozji i kolejno zabezpieczyć nową powłoką antykorozyjną i estetyczną.

Przed ponownym osadzeniem poszczególnych elementów kapliczki należy zweryfikować stan techniczny posadowienia. Zależnie od zastanej sytuacji koniecznym jest wykonać niezbędne prace naprawcze lub wykonanie nowego fundamentowania. Należy bezwzględnie usunąć betonową wylewkę wokół cokołowej części kapliczki (pozbawioną walorów estetycznych). Na jej miejscu proponuje się wprowadzić kamienne brukowanie z wapienia jurajskiego (ciosy kamienne w układzie rustykalnym).

Całość prac zostanie udokumentowana w formie opisowej i fotograficznej.

Proponowane postępowanie konserwatorskie

- 1. Demontaż i transport elementów kapliczki na teren pracowni.**
- 2. Usunięcie betonowej wylewki wokół kapliczki.**

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczań

3. Wzmocnienie posadowienia kapliczki/wykonanie nowego posadowienia przy zastosowaniu zbrojonego betonu.
4. Wykonanie izolacji poziomej fundamentu przy wykorzystaniu papy bitumicznej lub szlamów hydroizolacyjnych.
5. Identyfikacja nawarstwień powierzchniowych.
6. Dezynfekcja/usunięcie zanieczyszczeń biologicznych powierzchni kamienia fabrycznym preparatem stosowanym w konserwacji kamiennych obiektów zabytkowych np. Glonosan firmy Remmers.
7. Wstępna impregnacja wzmacniająca kamienia fabrycznym preparatem na bazie estrów kwasu krzemowego.
8. Oczyszczenie powierzchni kamienia metodą/metodami praktykowanymi w konserwacji kamiennych obiektów zabytkowych (np. metoda termodynamiczna, hydrodynamiczna, strumieniowo ścierna, ablacji laserowej itp.) .
9. Usunięcie nawarstwień (przemalowania, tynk, zacierki, mleczko cementowe) metodą chemiczną oraz mechanicznie.
10. Odsolenie kamienia metodą swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska.
11. Odplamienie kamienia metodą chemiczną w sytuacji występowania zaplamień.
12. Zasadnicza impregnacja wzmacniająca kamienia metodą kąpieli (przy użyciu fabrycznego preparatu na bazie estrów kwasu krzemowego)
13. Klejenie pękniętych elementów.
14. Uzupełnienie ubytków formy rzeźbiarskiej fabryczną masą sztucznego kamienia oraz mieszanką komponowaną indywidualnie z frakcjonowanego kruszywa, spoiwa cementowo-wapiennego oraz dodatków barwiących.
15. Scalenie kolorystyczne kamienia farbami na bazie spoiw krzemoorganicznych alternatywnie kopolimerów akrylowych lub innych stosowanych w konserwacji kamiennych obiektów zabytkowych.
16. Usunięcie nawarstwień i efektów korozji z powierzchni stalowego ogrodzenia i zadaszenia.
17. Naprawa uszkodzeń elementów stalowych.
18. Naniesienie nowej powłoki malarskiej antykorozyjnej i dekoracyjnej.
19. Montaż poszczególnych elementów kapliczki.
20. Spoinowanie fabryczną masą zawierającą spoiwo trasowe.
21. Impregnacja hydrofobowa fabrycznym preparatem silikonowym.
22. Utwardzenie terenu wokół cokołu przy wykorzystaniu kamiennych ciosów z wapienia jurajskiego w układzie rustykalnym.
23. Dokumentacja prac konserwatorskich.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczań

Fot. nr 1. Kamienna kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczań. Widoczne na fotografii: liczne nawarstwienia na powierzchni kamienia, obrzutka tynkarska, przemalowania.

Fot. Mariusz Wrona

marzec 2024 r.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczań

*Fot. nr 2. Kamienna kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczań. Widoczne na fotografii: liczne nawarstwienia na powierzchni kamienia, obrzutka tynkarska, przemalowania.
Fot. Mariusz Wrona*

marzec 2024 r

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczań

Fot. nr 3. Kamienna kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczań. Widoczne na fotografii: liczne nawarstwienia na powierzchni kamienia, obrzutka tynkarska, przeomalowania, mchy, glony i mikroorganizmy pokrywające cokół kapliczki.

Fot. Mariusz Wrona

marzec 2024 r

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczaków

Fot. nr 4. Kamienna kapliczka Św. Jana Nepomucena w miejscowości Tłuczaków. Widoczne na fotografii: liczne nawarstwienia na powierzchni kamienia, przemalowania, mchy, mechaniczne uszkodzenie zadaszenia.

Fot. Mariusz Wrona

marzec 2024 r